

5. Ne dicat hostis meus: « Prævalui ei! »
Neque adversarii mei exsultent, ubi motus fuero.
6. Et ego in tua gratia (benignitate) fiduciam pono:
exsufflet cor meum in salute tua.
Cantabo Jovæ, quod benefecerit mihi.

NOTE.

Vers. 2. Abscondes, nullo me dignaberis aspectu. — Vers. 3. Consilia, quibus periculum evadam. Sensus est: Quousque anxius ero. — Vers. 4. Oculos, tot miseris ac calamitatibus, quasi tenebris, obsecas. Mortem, vel somnium mortis. — Vers. 5. Exsultent, gloriantur me cadente. — Vers. 6. Quod, quia; alii, quando.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

De hoc titulo nihil occurrit dicendum. Argumentum Psalmi est oratio ad Deum tempore tentationis.

EXPLICATIO PSALMI.

1. USQUEQUE, DOMINE, OBLIVISCERIS ME IN FINEM? USQUEQUE AVERTIS FACIEM TUAM A ME?

Qui tentatur, duo mala pati solet, prava desideria in voluntate, et tenebras in intellectu. Quando prava desideria valde urgent, tunc videtur Deus oblivisci, et deserere animam; quando tenebre obscurant intellectum, videtur Deus avertere faciem suam ab anima. Ipse enim lux est, et ideo illuminat, cum convertit faciem; in tenebris relinquit, cum avertit. Propter primum dicit homo in tentatione positus: « Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem? » Propter secundum dicit: « Usquequo avertis faciem tuam a me? »

2. QUAMDIU PONAM CONSILIA IN ANIMA MEA? DOLOREM IN CORDE MEO PER DIEM?

Inverso jam ordine queritur primo de tenebris, quas patitur; secundo, de pravis desideriis, quæ invitus tolerat: « Quamdiu, » inquit, propter obscurationem intellectus, « ponam consilia in anima mea? » id est, varia consilia excogitabo, ut a malo presentis liberari possim? Quamdiu rursus propter desideria infestantia cor meum, « ponam dolorem in corde meo? » id est, assumam dolorem, ac tristis ero, ne forte Deum meum offendam; atque id faciam per diem, id est tota die sine intermissione ulla. In græco additur, *et per noctem*. Sed hoc non habetur in he-

breo, neque legitur a S. Augustino, proinde recte omissum est in editione latina.

3. USQUEQUO EXALTABITUR INIMICUS MEUS SUPER ME? RESPICE ET EXAUDI ME, DOMINE DEUS MEUS.

Prima pars hujus versiculi complectitur utrumque malum; tunc enim exaltatur inimicus super hominem, quando opprimit eum, tum ingerendo prava desideria, quæ homo non potest excutere; tum tenebras offundendo, quas non potest dissipare. Ideo quasi vim patiens clamat ad Deum: « Usquequo exaltabitur inimicus meus super me? » Deinde invocatur auxilium contra utrumque malum: « Respice, » inquit, id est, converte faciem tuam, « et exaudi me, » id est, ne obliviscaris, ne deseras, adjuva exoratus.

4. ILLUMINA OCVLOS MEOS, NE UNQUAM OBDORMIAM IN MORTE, NE QUANDO DICAT INIMICUS MEUS: PRÆVALUI ADVERSUS EUM.

Iterum clarior eandem orationem repetit: « Illumina, » pelle tenebras mentis convertendo ad me faciem, meque respicendo; « ne unquam obdormiam in morte, » id est, ne consentiens desideriis in mortem anime incidam. Vocat Scriptura passim somnum ipsam mortem, sive corporalem, sive spiritualem: quia Deo tam facile est mortuum ad vitam revocare, quam nobis facile est dormientem a somno excitare. Præterea, ik-

ud, ne unquam obdormiam, significat hominem, cedendo tentationi, quasi obdormiscere, nec amplius sentire cruciatum ex tentatione; sed quia ista quies non est salubris, sed mortifera, ideo additur, *in morte*. Itaque cum duobus modis homo liberetur a molestia tentationis, vel per gratiam Dei fugato tentatore, vel per consensum in peccatum satiata libidine: petit liberari primo modo, ne forte cum suo maximo detrimento liberetur secundo modo, videlicet, obdormiendo per consensum in peccatum. Addit deinde rationem, quare cupiat liberari a tentatione, dicens: « Ne quando dicat inimicus meus: Prævalui adversus eum, » id est, sic gloriatur diabolus a se victum servum Dei, quod etiam in injuriam Dei cederet.

5. QUI TRIBULANT ME, EXULTABUNT, SI MOTUS FUERO, EGO AUTEM IN MISERICORDIA TUA SPERAVI.

Explicat rationem superiorem, quasi dicat: Non sine causa dixi: « Ne quando dicat inimicus, » etc., nam « exsultabunt, qui tribulant me, si motus fuero, » id est, non solum si plane cessero tantquam victus, sed etiam si paulisper nutare cæpero: sicut enim majus a gaudium est in cælo super uno peccatore penitentem agente, quam super nonaginta novem justis, qui non indigent penitentia, » Luc. xv; sic etiam magis demones exsultant, si virum aliquem perfectum ad inchoandum peccatum induxerint, quam si multos peccatores in peccatis maximis volutari fecerint. Exemplum est apud S. Gregorium, lib. IV *Dialog.* cap. vii. Atque hinc apparet Psalmum hunc scriptum esse pro liberatione justi a tentatione diabolica, non, ut aliqui volunt, pro liberatione Davidis a persecutione Saulis. David enim in illa persecutione quotidie loca mutabat. Itaque non dixisset: « Si motus fuero, exsultabunt inimici mei, » quasi pro magno haberet, non moveri. Quod sequitur: « Ego autem in misericordia tua speravi, » est altera ratio, cur deceat eum juvari a Deo, quia nimirum fretus misericordia Dei, et non viribus propriis, tentatori resistat.

PSALMUS XIV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, Psalmus David.

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

2. Dominus de cælo prospexit super filios hominum, ut videret si est intelligens, aut requirit Deum.

6. EXSULTABIT COR MEUM IN SALUTARI TUO, CANTABO DOMINO, QUI BONA TRIBUIT MIHI, ET PSALLAM NOMINI DOMINI ALTISSIMI.

Hæc est ultima ratio, qua Deum ad subveniendum flectere conatur, quia videlicet liberatus a tentatione, non erit ingratus liberatori, sed corde, ore, et opere beneficium celebrabit. Ad cor pertinent prima illa verba: « Exsultabit cor meum in salutari tuo, » id est, præ lætitia gestiet cor meum cum salutem obtinuerit, eam a te recognoscendo, teque ob eam laudando. Ad os pertinent sequentia: « Cantabo Domino, qui bona tribuit mihi. » In hebræo non habetur *bona*, sed solum verbum *tribuit*, vel potius *retribuit*. Sed Septuaginta declaraverunt illud *retribuit*, vertendo, *benefecit mihi*; et latinus Interpres adhuc clarior, « qui bona retribuit mihi; » sed sensus est idem: nam Deus fiducie retribuere solet protectionem; ideo David hebraica voce dicit, *retribuit mihi*, protectionem scilicet in se confidenti: et quia liberatio a tentatione est liberatio a verisus, et maximi mali periculo, ideo recte Græcus et Latinus addiderunt vocabulum *bona*, nimirum veri et maximi boni. Denique ad opera pertinent ultima verba, « et psallam nomini Domini altissimi; » nam psallere proprie est manu citharam pulsare. » David, inquit Scriptura, psallebat manu sua, » I *Reg. xviii, 10*; et alibi: « In psalterio deacchordo psallam tibi, » Psalm. cxlii, 9. Itaque promittit se corde exsultaturum, ore cantaturum, manu instrumentum musicum pulsaturum, ut totus homo serviat Dei laudibus. Psallere autem nomini Domini, est psallere in gloriam Domini, id est ad celebrandas ejus laudes. In hebræo non habentur hæc ultima verba, « et psallam nomini Domini altissimi; » sed fortasse diuturnitate temporis exciderunt. Certe cum superioribus optime coerent, et sunt in græcis codicibus, et citantur atque explicantur a Patribus, Hieronymo et Augustino, Theodoro et Euthymio. Mystice, psalleri nomini Domini, est opera consona cordi et verbi efficere. aut videntes homines opera nostra bona glorificent Patrem nostrum, qui in cælis est, » *Matth. v, 46*.

V. s. n. — Victori David.

Dixit stultus in corde suo: Non est Deus. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt studiose: non est qui faciat bonum.

Dominus de cælo prospexit super filios hominum, ut videret si est intelligens, requirit Deum.

3. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum.

Quorum os maledictione et amaritudine plenum est; veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt: non est timor Dei ante oculos eorum.

4. Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam, sicut escam panis?

5. Dominum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

6. Quoniam Dominus in generatione justa est, consilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes ejus est.

7. Quis dabit ex Sion salutare Israel? Cum averterit Dominus captivitatem plebis suae, exsultabit Jacob, et letabitur Israel.

Omnes recesserunt, simul conglutinati sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem, qui devorant populum meum ut cibum panis?

Dominum non invocaverunt. Ibi trepidabant formidine, quoniam Deus in generatione justa.

Consilium pauperum confudistis: quoniam Dominus spes ejus est.

Quis dabit de Sion salutem Israel? quando reduxerit Dominus captivitatem populi sui: exsultabit Jacob, et letabitur Israel.

Argumentum. — Stropha 3. Summa barbarorum inoprobitas, vers. 1. Quod cum Deus homines de caelo lustrans animadvertit, iram in impios effudit, ad quam increpationem illi exhorrescent, sentientes et esse et plis adesse Deum, vers. 2-6. Utinam rediret nos Jova liberet, vers. 7. Epigraphe ad Davidem auctorem hunc Psalmum refert, neque in eo occurrit quidquam, quod illius ingenio aut temporis, nisi versum 7 excipias, repugnet. Sed hanc difficultatem dupliciter solvant interpretes: alii nempe *captivitatem* (vers. 7) interpretantur graecam quamvis *calamitatem* seu *visitationem*, ut Job. xlii, 10; alii censent Psalmum xiv, excepto vers. 7, a Davide ipso Absalonice defectionis tempore compositum; postea vero cum prisca carmina in templo publice decantari, et variis temporibus accommodari sperent, hic illic mutatum atque novo etiam versiculo 7 auctum fuisse (quod quidem sub exilio Babylonico factum esse, ipsum illius additamenti argumentum satis arguit), atque inde efformatum esse Psalmum xiv. Illud vero additamentum deinceps etiam carmini genuino (Psalmo xiv) assutum fuisse.

A. Praeceptorum, David, *s. carmen.*

Dixit stultus in corde suo: « Non est Deus! »
Corruerunt, ab omnibus reddiderunt opus suum,
nullus qui faciat bonum.

1. Jova de caelis despexit in filios hominum, ut videret, num quis sit intelligentis (recte sapiens), quaerens Deum.
2. « Numquid deflexerunt omnes? una corrupti sunt? Non est qui faciat bonum, non est vel unus.
3. Numquid sensu destituti sunt omnes isti malefici? Qui vorant populum meum, vorant panem, Jovam non invocant. »
4. Tunc tremere tremorem, quod Deus *sit* in generatione justa,
5. Consilium afflicti pudefaciatis!
nam Jova est perfugium ejus.

7. Utinam veniat e Sione salus Israelis!
Quando reduxerit Jova captivitatem populi sui,
exsulet Jacob, et letetur Israel.

NOTE.

Vers. 1. *Stultus*; commode quoque *nequam* reddas. *Corruerunt*, intellige *viam suam*, ex Gen. vi, 12; alii, *opus*. *Opus*, actiones suas. — Vers. 3. *Numquid*, pro simplici affirmatione. *Deflexerunt*, a via recta. *Una*, ad unum, hyperbolice dictum. — Vers. 4. *Sensu destituti sunt*, proprie *nonne sciunt*, scilicet, malos a Deo aspici et castigari. *Vorant panem*, subaudi *quasi*. Juxta Maurer, versus 3-4 sunt verba Jovae impios lustrantis; sequitur in vers. 5 effectus divinae increpationis: *tunc*, audita Jovae voce. Alii aliter. — Vers. 5. *Tunc*, subito, vel eo ipso loco. *Sit*, adsit et auxilium praestet. — Vers. 6. *Pudefaciatis*, i. e. confundite, dirimite, si dirimere poteritis: sed nihil efficietis. Alii, *pudefaciatis, quia Jova*, etc. — Vers. 7. *Sione*, Jovae sede. *Reduxerit*; Hengstenberg, *quando sese converterit Jova ad captivitatem*, etc., i. e. *respexerit calamitatem*, etc. *וַיִּשְׂעַ*, sit, nunquam active accipitur. Cf. Job. xlii, 10; Eccli. xvi, 53; Jerem. xxx, 18. *Exsulet*, vel *exsultabit*. De hoc versu conf. Argumentum.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus Davida.

Titulus nihil habet novi. Argumentum vero est deploratio naturae humanae corruptae, qualis praecipue cernitur in infidelibus, in quibus nondum coepit sanari per gratiam.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DIXIT INSPIENS IN CORDE SUO: NON EST DEUS.

Ad tantam insipientiam devenit humana natura in primo homine corrupta, ut inventus sit aliquis, qui tametsi voce non sit ausus negare Deum esse, tamen in corde suo dixerit: « Non est Deus. » Non significat David unum certum hominem insipientem hoc dixisse, sed vult dicere homines mente corruptos ad tantam caecitatem pervenire, ut fiant insipientes etiam circa ultimum finem, et cogitent nullum esse Deum, qui res humanas curet, et cui rationem reddere teneantur. « Dixit, inquit, insipiens, » id est homo ad summam insipientiam redactus, « dixit in corde suo: Non est Deus, » id est, cogitare coepit nullum esse Deum.

2. CORRUPTI SUNT, ET ABOMINABILES FACTI SUNT IN STUDIIS SUIS: NON EST QUI FACIAT BONUM, NON EST USQUE AD UNUM.

Illud, usque ad unum, non habetur in editione hebraea et graeca. In latino habetur, et citatur et exponitur a SS. Hieronymo et Augustino. Dixit Propheta corruptam fuisse mentem, et insipientem factam: nunc addit corruptam quoque fuisse voluntatem, illa ut plerumque homines peccent,

bene autem nunquam faciant; aliud enim est non peccare, aliud benefacere, si loquamur de opere absolute et perfecte bono. Homines enim fide et gratia destituti, solis viribus corruptae naturae utentes, plerumque peccant; sed aliquando etiam faciunt opera quaedam bona moralia, quae peccata dici non possunt; sed non sunt perfecte et absolute bona, ut S. Augustinus disputat lib. iv in Julianum, cum ad summum bonum non perducat. At igitur David: « Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis, » id est in desideris, sive affectibus suis: corrupta et abominabilia desideria habent, unde ipsi quoque corrupti et abominabiles sunt. « Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum, » corrupti quidem sunt homines in desideriis et iniquitate, sed non ita generatim, ut omnia desideria, et omnia opera sint corrupta et iniqua. Certe enim cum infidelis ex humana inclinatione miseretur pauperis, vel curam gerit filiorum, nihil mali facit. At bonum perfecte, et absolute, nullum omnino ex solis corruptae naturae viribus facit. Hinc habes, veram hujus loci intelligentiam nihil omnino facere pro haereticis hujus temporis, qui testimonio Psalmi hujus abutuntur ad probandum, omnia opera hominis peccatoris, sive non renati, esse peccata.

3. DOMINUS DE CÆLO PROSPEXIT SUPER FILIOS HOMINUM, UT VIDEAT, SI EST INTELLIGENS, AUT REQUIRES DEUM.

4. OMNES DECLINAVERUNT, SIMUL INUTILES FACTI SUNT; NON EST QUI FACIAT BONUM, NON EST USQUE AD UNUM.

Dixerat naturam humanam esse corruptam tum quoad mentem, tum quoad voluntatem: ostendit nunc unde id cognoverit, nimirum ex revelatione Dei. Deus enim, qui omnia novit, videt hoc ita esse, et Prophetis suis revelavit. Describit more humano Deum quasi respexisse de cælo, id est de sublimi specula sua, ut videret, « an esset aliquis intelligens, » id est non corruptus, quoad mentem: « aut requirens Deum, » id est non corruptus quoad voluntatem, qui proinde intelligeret, et amaret, atque adeo quæreret Deum, qui est summum bonum. Quid autem Deus cognoverit, id est nos cognoscere fecerit, explicat illis verbis: « Omnes declinaverunt, » sive aversi sunt, id est, vidit omnes omnino declinasse a lumine sapientiæ et a semitis justitiæ, imo aversos esse, ac terga vertisse sapientiæ et justitiæ. « Simul inutiles facti sunt, » id est, vidit omnes pariter inutiles Deo esse factos, quippe qui eum non colunt, neque ei serviunt, neque tributum gratiarum actionis rependant. Denique vidit nullum esse, qui faciat opus perfecte atque absolute bonum. S. Hieronymus ex hebreo pro illis verbis: « Simul inutiles facti sunt, » vertit, *pariter adhaerunt, sive agglutinati sunt*. Sed nescio quid secutus sit. Nam vox hebraica נטלתי *netalati* significat *putrescere et fætere*, et verti potuisset, *putrefacti sunt, ac proinde inutiles facti sunt*. Res enim putrefactæ nulli usui sunt.

5. SEPULCRUM PATENS EST GUTTUR EORUM: LINGUIS SUIS DOLOSE AGEBANT: VENENUM ASPIDUM SUB LABIIS EORUM.

6. QUORUM OS MALEDICTIONE, ET AMARITUDINE FLENUM EST, VELOCES PEDES EORUM AD EFFUNDENDUM SANGUINEM.

7. CONTRITIO ET INFELICITAS IN VIIS EORUM, ET VIAM PACIS NON COGNOVERUNT: NON EST TIMOR DEI ANTE OCULOS EORUM.

Hi tres versiculi non sunt in hebreo, neque in translatione Septuaginta Interpretum, ut S. Hieronymus testatur, tum in præfatione lib. XVI in *Isaiam*, tum in commentario hujus loci. Iam nec habentur in editione Latina Psalmi LII, qui est omnino idem cum hoc XIII. Sed quia B. Paulus ad Rom. III, ex diversis locis Scripture videlicet Psalm. V, Psalm. CXXXIX, Psalm. IX, *Isai.* XXI, et Psalm. XXX, hos omnes versiculos simul citavit, posteaquam allegaverat duos versiculos proxime explicatos, arbitrari sunt aliqui veterum hos om-

nes-versiculos ad hunc Psalmum pertinere, et casu aliquo excidisse; ideo eos ex Apostolo hinc translulerunt. Significatur autem his versiculis malitia hominum impiorum, qui verbo et opere nocent proximis suis. « Sepulchrum patens est guttur eorum, » id est, sicut ex aperto sepulchro exhalat fœtor corporum mortuorum, ita ex ore istorum prodeunt verba turpia testantia corruptionem cordis. « Linguis suis dolose agebant, » id est, non solum verba turpia, sed etiam dolosa loquuntur. « Venenum aspidum sub labiis eorum, » id est, non solum turpia et dolosa, sed etiam venenata et inficientia, atque ad malum provocantia verba effundunt. « Quorum os maledictione et amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, » id est, homines isti perditii non solum maledicunt, et amaritudo contentionebus jurgantur, sed etiam maledicunt et reipsa nocent. Nam quorum os plenum est maledictione et amaritudo combinationibus, eorum pedes velocissime currunt ad ledendum et occidendum. « Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt, » id est, omnia coram studia ad contentendum, vastandum, et calamitate afficiendum spectant. Siguidem pacis viam, id est studia pacificæ, omnino ignorant. « Non est timor Dei ante oculos eorum, » Hic est fons omnium supradictorum malorum, quia timorem Dei plane abjecerunt, dicentes in corde suo: « Non est Deus. » Redeamus nunc ad versiculos hujus Psalmi proprios.

8. NONNE COGNOSCENT OMNES, QUI OPERANTUR INIQUITATEM, QUI DEVORANT FLEBEM MEAM, SICUT ESCAM PANIS?

Ex hoc versiculo manifeste colligitur, quæ supra dicta sunt de universali corruptione generis humani, esse intelligenda de genere humano, quale est ex se, id est secundum vires solius nature corruptæ. Nam per gratiam Dei homines vere justi et pii efficiuntur, et hos vocat hoc loco plebem suam, quam impii illi persequuntur, et pro nihilo habent. « Nonne cognoscent, » etc., vox est increpantis, quasi dicat: Numquid semper erant insipientes; numquid non aperient aliquando oculos; numquid tandem non incipient cognoscere? « Qui devorant plebem meam sicut escam panis, » significat impios ex hoc tanto malo potuisse admoneri suæ iniquitatis. Sicut enim panis quotidie comeditur, et semper sapit: ita impii semper et cum delectatione vexant pios, et nunquam satiantur.

9. DOMINUM NON INVOCABERUNT, ILLIC TREPIDABERUNT TIMORE, UBI NON ERAT TIMOR.

Reddit David rationem, cur impii tanta mala faciant, quia videlicet Deum « non invocaverunt, » id est, spem suam in Deo vero non posuerunt, sed in rebus creatis, et ideo « illic trepidaverunt ubi non erat timor, » id est non cognoscentes in quo

est sperandum, et a quo sit timendum, trepidaverunt, ne incurrerent mala temporalia, vel ne amitterent bona temporalia, quæ non sunt materia justitioris, cum parva et caduca sint; et etiam quia si sperarent in Domino, « et quærerent regnum Dei, et justitiam ejus, hæc omnia adjocebantur eis, » *Matth.* v.

10. QUONIAM DOMINUS IN GENERATIONE JUSTA EST: CONSILIUM INOPIS CONFUDISTIS, QUONIAM DOMINUS SPES EJUS EST.

Hic versiculus reddit rationem, cur impii amatores hujus sæculi timeant, ubi non est timor. Impii timerunt ubi non erat timor, « quoniam Dominus in generatione justa est, » sive *justorum* (ut habet textus græcus), id est, sicut impii Deum non invocaverunt, nec in illo speraverunt: ita Deus eos deseruit, et in generatione justorum manet; deserti autem a Deo, a luce vera, ab ipsa veritate in tenebris ambulat: et ideo timeant etiam, ubi non est causa timendi. Deinde facit apostropham ad ipsos impios, dicens: « Consilium inopis confudistis, quoniam Dominus spes ejus est, » quasi dicat: Adeo vos excecatis estis, ut non solum non invocetis Deum, sed irridetis eos qui id faciunt. « Nam consilium inopis, » qui totus a Deo pendet, « vos confudistis, » id est irrisistis, ut inopem erubescere faceretis, quasi stultum sit in Deo spem ponere. Irrisistis autem inopis consilium, quasi stultum, « quoniam Dominus spes ejus est, » id est, quia ille pauper in Domino spem posuit. Videtur enim stultum consilium hominibus hujus mundi, sperare in Deo, qui non videtur, et non sperare in divitiis et aliis rebus, quæ videntur.

V. v. — 1. *Psalmus David.*

Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?

2. Qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam:

3. Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua:

Nec fecit proximo suo malum, et opprobrium non accepit adversus proximos suos:

4. Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus: timentes autem Dominum glorificat:

Qui jurat proximo suo, et non decipit:

Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, et munera super innocentem, non accepit.

Qui facit hæc, non movebitur in æternum.

Argumentum. — Nihil habet hic Psalmus, quod de certis quibusdam hominibus, aut certis rebus gestis cogitari jubeat. Facile tamen factus esse videri potest, quo tempore arca in Sionem montem magna cum solemnitate trans-

11. QUIS DABIT EX SION SALUTARE ISRAEL? CUM AVERTERIT DOMINUS CAPTIVITATEM PLEBIS SUE: EXULTABIT JACOB, ET LETABITUR ISRAEL.

Hic versiculus postremus orat Deum pro celeri adventu Salvatoris, qui liberet genus humanum a captivitate diabolica, in qua erant omnes illi excecatis et perversi, quorum tenebras et malitiam toto Psalmo descriperat. « Quis dabit ex Sion salutare Israel? » id est, utinam cito veniat salus ex Sion ipsi Israeli! « Salus enim ex Judeis est, » ut ait Dominus Samaritane, *Joan.* IV; nec solum ex Judeis, id est ex tribu Juda, sed ex familia David, cujus civitas dicebatur Sion. Itaque expectabatur et desiderabatur salus, sive Saluator promissus, ex Sion civitate David, id est ex stirpe David qui salvaret Israel, id est populum suum. Dicitur autem Christus Saluator Israelis populi sui, quia tametsi pro toto mundo venerit, tamen reipsa non salvavit nisi certos quosdam qui dicuntur populus Dei, et spiritualis Israel. « Cum avertent, sive converterit captivitate[m] populi sui, exsultabit Jacob, et letabitur Israel, » id est, oro ac peto salutem ex Sion, ac proinde Salvatorem, qui liberet a captivitate, quia, cum id factum fuerit, tunc vere et perfecte exsultabit et letabitur populus Dei, qui dicitur spiritualiter Jacob et Israel: utrumque enim est nomen ejusdem hominis. Promissiones autem istas, et alias similes non pertinere ad solos carnales Israelitas, sed ad populum Dei partim ex Judæis, partim ex Gentilibus congregatum, docet Apostolus in Epistola ad Romanos, et copiosius Augustinus in Epist. 200 ad *Arellicum*.

V. s. II. — *Canticum [h. Psalmus] David.*

Domine, quis peregrinabitur in tentorio tuo, quis [al. *et quis*] habitabit in monte sancto tuo?

Qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam, loquiturque veritatem in corde suo.

Qui non est facilis in lingua sua, neque fecit [al. *facit*] amico [h. *sodali*] suo malum, et opprobrium non sustinuit super vicinum suum [h. *proximum*].

Despicitur in oculis ejus improbus: timentes autem Dominum glorificabit [al. *glorificat*]: jurat ut se affligat, et non mutat.

Pecuniam suam non dedit ad usuram, et munera adversum innoxium non accepit: qui facit hæc, non movebitur in æternum.

Ista est a Davide, II Sam. vi, 19 seqq. I Chron. xv, 1 seqq. Ewaldus ait, in hoc Psalmo versum 4 Psalmi xxiv, evolvi. Juxta Hengstenberg ponitur hic Psalmus noster, ut post Psalmum xiv, in quo describitur impius, sequatur talis, in quo habemus justi effigiem, ac doceamur qualis sit *generatio justa*, in qua habitat Dominus. Ceterum in eo docetur, qui sint veri Jovæ cultores, et ejus favorem ac tutelam sibi promittere possunt. Stropha 2. Quis est verus Jovæ cultor? vers. 1. Probitatis studiosus, verax, et qui amico in homines animo est, vers. 2-5.

1. Carmen Davidis.

Jovæ, quis commorabitur in tabernaculo tuo?
quis habitabit in monte tuo sancto?

2. Qui ambulat integer, et facit rectum, et qui loquitur veritatem in corde suo.
3. Non calumniatur lingua sua, non facit socio suo malum, et opprobrium non elevat super proximum suum.
4. Contemptus est in oculis ejus reprobus impius; qui vero Jovam colunt, eos honorat; jurat proximo suo, et non mutat mentem.
5. Argentum suum non dat ad fœnus, et munus adversus innocentem non accipit; qui facit hæc, non mutabit in perpetuum.

NOTE.

Vers. 1. — *Commorabitur*, cui licet commorari? *Tabernaculum* non illud erat quod Moses fecerat: conf. I Chron. xvi, 39; II Chron. 1, 3, 5; sed aliud a Davide extructum ad arcam recipiendam: conf. II Sam. vi, 17; I Chron. xv, 1; xvi, 1; II Chron. 1, 4: quod dictum sit de omnibus Psalmorum locis ubi Jovæ tabernaculum memorabitur. — Vers. 2. *Integer* vitæ, scelerisque purus. *Veritatem*, verba, quæ convenientiam cum rebus, quam cum animi sui sententia; qui non aliud in corde habet reconditum, aliud ore prodit, ut faciunt bilingues. — Vers. 3. Transit ab hoc versu e relativa sententia in absolutam. *Calumniatur*, vel falso affligendo, vel vera prodendo, aliunde in sensum prodendo, atque ab uno ad aliud deferendo. *Lingua*; hebr. est *super lingua*, sive לָשׁוֹן ut 2 denotet instrumentum, sive q. d. *Pont calumniarum super*, etc. *Socio*, quod Latini dicunt *alteri*. — Vers. 4. *Proximo suo*, si cum Septuaginta, Vulg. et Syro offeras *super haream*, servato post præfixum מ articulo, cujus rei exempla non desunt. Ewaldus, in *dammum* suum (infra. hiphil verbi וָרַע cum ל: cf. Levit. v, 4), et locum de fidei constantia intelligit, ut cum vir probus quid juraverit, etiamsi postea contingat, id illi molestum et damnosum esse, præset tamen, neque ullo periculo ab eo quod juraverit, animum deflectat: non male. — Vers. 5. *Fœnus* apud Hebræos a *moriendo* dicitur *nestoc*, quod lecte hominem mordet, rodit et conficit res usuraria; sive quod ad usuram dans, eo pacto dat, ut aliquid de bonis ejus, cui dat, tanquam morsu auferat.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

Titulus nihil habet novi. Argumentum vero est scientia salutis: nam in hoc Psalmo describitur via ad vitam æternam.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DOMINE, QUIS HABITABIT IN TABERNACULO TUO? AUT QUIS REQUIESCET IN MONTE SANCTO TUO?

Ex hebreo vertunt aliqui: Quis peregrinabitur

in tabernaculo tuo, aut quis habitabit in monte sancto tuo? Sed vox hebraica וָרַע *gur* significat utrumque, peregrinari et habitare, sicut etiam שָׁכַן *shecan* significat habitare et quiescere. Neque non

potest reprehendi versio græca, neque latina. Alia: Propheta ad montem Sion, et ad tabernaculum Dei, quod in eo monte erat; sed revera per hæc nomina significat caelestem Jerusalem, ubi est tabernaculum Dei non manufactum. Propheta enim prædicabant regnum caelorum per hujusmodi figuras. Unde B. Paulus ad Hebr. vii et ix, serpines meminit tabernaculi caelestis, et cap. xii vocat montem Sion, ipsum caelorum habitaculum; et B. Joannes in Apocalyp. cap. xiv, meminit montis Sion caelestis, et cap. xxi ait: « Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis, » etc. Quærit igitur Propheta quis sit habitaturus, id est, stabili mansionem potiturus in tabernaculo caelesti, aut requieturus in vertice montis altissimi, in quo finitur omnis labor ascensionis, cum supra illum nihil sit? Hic enim in terris, neque stabilis mansio, neque vera quies esse potest.

2. QUI INGREDDITUR SINE MACULA, ET OPERATUR JUSTITIAM.

Hæc est compendiosa et summaria descriptio, quasi dicat: « Qui declinat » a malo, et facit bonum, sive qui neque commissione culpæ, neque omissione justitiæ Deum offendit. Dicitur ingredi sine macula, qui ambulat in via hujus vitæ, id est qui vivit sine culpa lethali. Veniale enim peccatum non proprie relinquit maculam. Dicitur operari justitiam, qui facit omnia ad quæ tenetur, non timore pœnæ, sed amore justitiæ.

3. QUI LOQUITUR VERITATEM IN CORDE SUO, QUI NON EGIT DOLOM IN LINGUA SUA.

Explicat magis in particulari quis habitaturus sit in tabernaculo Domini, ac dicit illum esse, qui neque corde, neque ore, neque opere malum operatur. De corde dicit: « Qui loquitur veritatem in corde suo. » Nam omnis qui res temporales pluris æstimat, quam valeant, non loquitur veritatem in corde suo, et quicumque in peccatum aliquod consentit, loquitur falsum in corde suo, quia judicat expdere sibi id quod revera sibi non expedit. Ita omnia peccata cordis reduci possunt tanquam ad radicem ad falsum judicium. De ore dicit: Qui « non egit dolum in lingua sua; » nam tam detractiones quam adulationes, et alia id genus peccata lingue, ad dolum revocari possunt. De opere dicit in sequenti versiculo:

4. NEC FECIT PROXIMO SUO MALUM, ET OPPROBRIUM NON ACCIPIT ADVERSUS PROXIMOS SUOS.

5. AD NIHILUM DEDUCTUS EST IN CONSPPECTU EJUS MALIGNUS: TIMENTES AUTEM DOMINUM GLORIFICAT.

Non solum non fecit ipse malum, qui habitatu-

rus est in tabernaculo Domini; sed nec permisit, quantum in se fuit, ut ali malum faceret. Ideo non accepit opprobrium adversus proximos suos, id est, non admisit ad aures suas vituperationes, detractiones, susurrations, calumnias contra proximos, et non favit unquam malignis, sed eos contempsit, et pro nihilo duxit: contra autem glorificavit, honoravit, juvit viros bonos, qui Deum timent. Magna est hæc laus, non solum in se odisse malum, sed etiam in aliis.

6. QUI JURAT PROXIMO SUO, ET NON DECIPIIT, QUI PECUNIAM SUAM NON DEDIT AD USURAM, ET MIGNERA SUPER INNOCENTEM NON ACCIPIT.

Expositus in genere virtutes viri probi; nunc in particulari attingit vitium unum, videlicet avaritiam, quo precipue carere debet, qui cupit hæres fieri regni caelestis. Cur autem hoc particulare vitium attingat, causa est, vel quia « dixit omnium malorum est cupiditas, » ut ait Apostolus ad Timoth. cap. vi, et per cupiditatem int. ligat avaritiam, quam vocat philargyriam, id est amorem pecuniæ; vel quia hoc vitium senper fuit, et est familiare Judæis. Porro avaritia locum habet vel in fraudibus, quæ committuntur in contractibus alioqui licitis, vel in contractibus genere suo illicitis, vel in muneribus. De primo genere dicit: Qui jurat proximo suo, et non decipit. De secundo dicit: « Qui pecuniam suam non dedit ad usuram. » De tertio dicit: « Et mignera super innocentem » id est ad opprimendum innocentem, « non accipit. » Ex hebreo S. Hieronymus vertit, qui jurat, ut se affligat, pro eo quod nos habemus, « qui jurat proximo suo; » sed vox hebræa potest legi להרהר *leharah*, et significat ad faciendum malum, nimirum sibi, hoc est, ad se affligendum, et sic legit S. Hieronymus; potest etiam legi להרהר, et significat proximo, et sic legerunt Septuaginta, a quorum versione latina editio Vulgata profecta est, et certe magis coheret cum superioribus verbis nostra lectio, quam S. Hieronymi. Ex hoc versiculo aperte colligitur errare Judæos, qui usuram licitam esse existimant.

7. QUI FACIT HÆC, NON MOVEBITUR IN ÆTERNUM.

Respondet questioni in primo versiculo propositæ, ac dicit eos qui illa vivunt, ut supra expositum est, habituros firmissimam in caelesti tabernaculo mansionem. Itaque ait: « Qui facit hæc, » quæ supra dicta sunt, « non movebitur in æternum, » id est, habitabit securus in tabernaculo Dei, ac requiescet in monte sancto ejus, sine ullo timore cavendi a tam felici loco.

PSALMUS XVI.

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. Tituli inscriptio ipsi David.

Conserva me, Domine, quoniam speravi in te.

2. Dixi Domino : Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

3. Sanctis, qui sunt in terra ejus, mirificavit omnes voluntates meas in eis.

4. Multiplicata sunt infirmitates eorum : postea acceleraverunt.

Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus : nec memor ero nominum eorum per labia mea.

5. Dominus pars hereditatis meae, et calicis mei : tu es, qui restitues hereditatem meam mihi.

6. Funes ceciderunt mihi in præclaris; etenim hereditas mea præclara est mihi.

7. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum : insuper et usque ad noctem increpauerunt me renes mei.

8. Proponebam Dominum in conspectu meo semper : quoniam a dextris est mihi, ne commovear.

9. Propter hoc latatum est cor meum, et exultavit lingua mea : insuper et caro mea requiescet in spe.

10. Quoniam non derelinques animam meam in inferno : nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

11. Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo : delectationes in dextera tua usque in finem.

V. s. n. — Humilis et simplicis David.

Custodi me, Deus, quoniam speravi in te. Dixi Domino : Dominus meus es tu, bene mihi non est sine te.

Sanctis qui in terra sunt, et magnificis, omnis voluntas mea in eis.

Multiplicabuntur idola eorum, post tergum sequentium : non libabo libamina eorum de sanguine; neque assumam nomina eorum in labiis meis.

Dominus pars hereditatis meae et calicis mei; tu possessor [h. restitutor] sortis meae.

Linae [al. *Linetæ*] ceciderunt mihi in pulcherrimis, et hereditas speciosissima mea est.

Benedicam Dominum qui dedit mihi consilium; insuper et noctibus eruderunt me renes mei.

Proponebam Dominum [al. tac. *Domnum*] in conspectu meo [h. *coram me*] semper; quia a dextris meis est [al. *es*], ne commovear.

Propterea latatum est cor meum, et exsultavit gloria mea; et caro mea habitabit confidenter.

Non enim derelinques animam meam in inferno; nec dabis sanctum [h. *miseriordem*] tuum videre corruptionem.

Ostendes mihi semitam vitæ, plenitudinem [h. *satietatem*] lætitiarum ante vultum tuum, decetis in dextera tua æternos.

Argumentum. — Vates in extremo discrimine ad dimicationem fortune et vite ardentem ad Jovam preces fundit, ut velit ipsum conservare, periculumque ab ipsis capite propulsare; quibus consolationem miscet, a fiducia, cultum ejus summum bonum esse statuat; tum ab omni falsorum deorum cultu se abhorere profiteritur, sibi que gratulatur, quod Jovæ beneficio a populo ejus sit. Non dubitat autem hac in fiducia se exaudiri, et conservatum iri; quia spe erectus, exsultat, lætisque animo celebrat *satietatem deliciarum* quibus in finem ad dexteram Dei fruetur. Inscriptio Davidi hoc carmen assignat; nec reperitur in eo quidquam, quod ut fidem illi denegemus, nos moveat. Vero simillimum est, Psalmo lvi. *עֲזַבְנוּ* nostrum esse, quoniam Davides, a Jonathæ certior factus de implacabili Saulis odio, ad Philistæum regem prima vice confugisset (I Sam. xxi, 11-16), ubi agnitus statim a regis ministris, et ad regem adductus, admonitum hunc esse Davidem, Philistæorum hostem infestissimum, a rege sibi metueret, atque agere tantum, dementia simulata, evaderet, pro qua liberatione Jovæ carminis versibus, post S. Petrum (Act. ii, 25 seq.) et S. Paulum (Act. xii, 24 seq.), Messiam ab inferis rationalistis bene multas peni, existimantes; nam persuasissimum ipsis fuisse, Psalmum vere de Christo agere, manifeste patet ex rationalibus, quibus evincere student, de Davide carmen non posse accipi. b) Non omnino rejiciendum esse eorum sententiam, qui cum Hengstenberg existimant, in nostro Psalmo Christum vere et proprie, seu *advocæ* tantum spectari. « Qui loquitur, ait Hengstenberg, in mortis periculo constituitur; sed non tantum

PSALMUS XV.

ex hoc certo periculo confidit se liberatum iri : altius assurgens, de morte ipsa et sepulcro sese triumphatum præcinit. Hanc, qua hic et nunc premitur, calamitatem spe prætergreditur, ut in finem (vers. 11) pervingat. Atqui in solo Christo hæc spes e. indubia expectatio non elusa fuit, nam Davides, ut ait S. Petrus, *defunctus est et sepultus*. Perro, quia Christus, veluti *caput*, non sibi tantum, sed suis etiam *membris* omnibus, mortem devicit, potuit Davides in eo, licet sensu minus proprio et di octo, eandem victoriam sibi ipsi præstruere. » Cæterum, post exordium vers. 1. a prophæta 2; vers. 1-7. gratulatur sibi, quod Jovæ ipsi Deus obligerit; vers 8-11, reposita in Jovæ fiducia securum se esse omnium casuum.

1. Carmen aureum Davidis.

Custodi me, o Deus, nam fiduciam pono in te.

2. Dixi Jovæ : « Dominus es tu, bonum meum non est præter te. »

3. Sancti qui in terra sunt, Sunt illustres quibus unice delector.

4. Multiplices erunt eorum dolores, qui aliorum (ad alios deos) festinant; non libabo libationes eorum cruentas, nec sumam nomina eorum labiis meis.

5. Jovæ est pars portionis meae, et calicis mei; tu es possessio sortis meae (sorte mihi assignata).

6. Funes (pars dimensa) ceciderunt mihi in amœnis (locis); imo hereditas grata (placens) est mihi.

7. Benedicam Jovæ qui mihi consuluit, noctu etiam monent me renes mei.

8. Pono Jovam coram me continuo; quia a dextera mea est, non movebor.

9. Propterea latatur cor meum, et exsultat gloria (anima) mea; imo caro mea habitabit confidenter.

10. Etenim non derelinques animam meam orco, nec dabis pium tuum videre corruptionem.

11. Monstras mihi viam vitæ; saturatio gaudii coram facie tua est, deliciae ad dexteram tuam in finem.

NOTE.

Vers. 1. *Carmen aureum* : ita post Aben-Ezzam, Dereser et Reinke; a כָּהֵן poet. pro אֹהֶב *aureum*, sive quia egregium (conf. Pythagoræ ἄριστος ἄρεα), sive quia aureis litteris scriptum esset, et in sanctuario aliove loco suspensum, quemadmodum septem illa carmina veterum clarissimorumque poetarum, qui in Arabia ante Mohammedis tempora flourerunt, *Monlacat*, i. e. *suspensa* ad templi Meccani januam vulgo appellata, item *Aurea*, quod aureis litteris in lysoo Egyptia scripta essent. Nulla tamen lanx consuetudinis inter Hebræos indicia occurrunt. Hengstenberg vertit *secretum*, i. e. carmen altioris reconditique sensus. Rosenmüller, Gesenius, Mau *is. scriptum*, a rad. כָּהֵן *scribere*. Vicina forma כָּהֵן *scribere*. — *Dicit*, lebendo *amarthi*, quod in eod. haud paucis a de editis reperitur; si legas *amarthe*, subaudi *anima mea*, scilicet *dixisti Dominus, te Dominum agnosco. Bonum felicitas, salus. Præter proprie supra*. Ewaldus: Nihil supra te aestimo, tu es summum meum bonum. Hengstenberg vertit, *bonum meum es, nihil præter te est bonum meum.* — Vers. 3. *Sancti* : proprie, ad sanctos quod attinet, nomi. i. absol. præmissa. *In terra patria*, quod indicare videtur scriptorem tunc fuisse exulem. *Sunt illustres*; est consuetivum, apodosin incipiens, germanice transferendum so *Proprie, et principes omnis meae propensionis in eis*. Sen-

stis : Eos tantum magni facio, in pretio habeo, iisque delector, qui Jovam colunt. Rosenmullerus, pro *glustres vel principes*, vertit *amplitudines seu magnitudines*. Reinke cum praeced. necit : *Bonum meam non est extra te*; ita se res habet de sanctis qui... et principibus, etc. Ewaldus necit cum sequent. *Sancti... principes* (nominat. absol.)... multa sunt eorum idola...; ego autem non libabo, etc. — Vers. 4. Ewaldus, *multa sunt eorum idola, alienos deos permittunt*, eodem modo quo sponsa donariis quasi emi soletet (Ezod. xiii, 18). Maurer, *ad alios deos festinant*. — Vers. 5. Agellius : « *Calicem* idem significare quod *partem*, Hebraei asserunt, et vere; sed si accurate verba perpendamus, non nihil interest: *partem* enim continue alicuius rei vocant, ut agri et campi; at in numero seu multitudine dividenda, quae pars ex supputatione alicui contingit, eam *calicem* vocant. » *Possessio*, substant. abstract. Hengstenberg, *magnificam fecisti sortem meam*, fut. *hiphil* verbi יָצַק, quod, ait Schullens, arab. est *amplius fuit*. Alii, *prehendisti, educasti* quasi ex urna, imo selegisti et assignasti *sortem meam*: hinc Vulgatus, *vestituus*, id est constituis. — Vers. 6. In *amavis*; Hengstenberg, *in juvenis*, l. e. *in delictis*, adject. plur. pro substant. abstracto. *Hereditas*, forma poetica status absoluti. Sensus : Non solum optima portio mihi contigit, sed etiam ea est quae mihi optima videatur. Alii simpliciter, *pulchra hereditas obtigit mihi*. — Vers. 7. *Consuluit*, ut praeclearam illam portionem, scil. Deum, mihi eligerem. *Benes*, interiorum affectuum sedes, ut Ps. vii, 10. *Moment*, ut gratias Deo agam, amorem meum testor, cultumque ejus observem. — Vers. 8. *Jovam*, viam ducentem, summumque bonum ac spem meam. — Vers. 9. *To non derelinques*, etc. significari potest, vel : Non ita destitues me, ut morti jam concedam, sed longam adhuc dabis mihi vitam hujus usuram; vel : Non patieris me in orco (animarum post mortem sede) manere, sed inde me liberabis. Posteriorem sensum commendant tum quae sequuntur vers. 11, tum Novi Test. doctrina, tum SS. Patrum veterumque interpretum consensus. — Vers. 10. *Pium*. In bibus acbr. hodiernis scribitur *pious*, quod multi retineri volunt, ut sit universalis propositio. Sed Masorethe legi jubent וְיִסְדֵּךְ *pium*, quod idem exhibent libri et scripti et editi quam plurimi, exprimuntque veteres omnes. *Corruptionem*, a קָוָה : conf. Job. xviii, 14; Ps. lv, 24. Alii vertunt *foveam, sepulcrum*, a קוּוָה, eodem sensu. In hoc versu prius membrum Messiae animam, posterius ejusdem corpus spectat; singula autem prius singulis commatis praeced. respondent. — Vers. 11. *Monstras*, etc. in via ut me ambulare facias.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Tituli inscriptio ipsi Davidi.

Hic Psalmus obscurissimus est, atque ab ipso titulo incipit ejus obscuritas. Vox hebraea מִתְחַם *mitcham* ignota est. S. Hieronymus vertit, *humilis*, et simpliciter David, forte quia מִי מָנֵס significat *pauperem*, ac per hoc *humilem*, et וְיִסְדֵּךְ *iam*, significat *simplicem et perfectum*; alii volunt מִתְחַם *mitcham* esse *pretiosum* aliquid, quia תָּהֵם *etiam* littera paululum immutata; nam a verbo קָוָה, *scribere*, fit nomen *mitchab*, *scriptura*, sive *inscriptio*. Sed quia vox graeca *επιγραφη* non significat simplicem inscriptionem, sed inscripti-nem incissam in columnam, dignum qui Christi, tum universis, tum singulis. De Christo enim, et non de Davide intelligendos esse quatuor versus postremos, ac praesertim illa verba : « Non dabis sanctum tuum videre corruptionem, » docent apostoli Petrus Act. ii, et Paulus Act. xii; et quia totus Psalmus est oratio quaedam continuata, non possunt intelligi quatuor ultimi versus de Christo, quin totus Psalmus de Christo intelligatur.

EXPLICATIO PSALMI.

1. CONSERVA ME, DOMINE, QUONIAM SPERAVI IN TE. DIXI DOMINO : DEUS MEUS ES TU, QUONIAM BONORUM MEORUM NON EGES.

In hebraeo, ut nunc legitur, habetur : *Dixisti; sed non est dubium debere legi אִמְרֵי אֱמָרְתִּי amarithi, non amarithi*; nam non solum Septuaginta vertunt *dixi*, sed etiam S. Hieronymus; si tamen utraque lectio defendi debeat, illud, *dixisti*, re-

ferendum erit ad animam, quia אֱמָרְתִּי *amarith* est secunda persona generis feminini, et sensus erit: *Dixisti, o anima mea!* et idem est, *dixi ego, vel dixisti, anima mea*. Ait igitur Christus, et potest dicere quilibet christianus : a Conserva me, Domine, » id est custodi, protege ab imminente tribulatione, quoniam speravi in te solo, non in ulla re creata. Quod autem in te solo speraverim, et spem, ex eo cognosci potest : « Quoniam

dixi Domino, » id est, confessus sum tibi Domino, ac dixi ex corde : a Deus meus es tu, » id est supremus Dominus meus es tu, ut clarius habet textus hebraicus et graecus; nam latine posuit *Deus meus, pro Dominus meus*, ut variaret sermonem : « quoniam bonorum meorum non eges, » sed ego bonis tuis indigeo; tu nulla ratione a me dependes, sed ego a te in omnibus pendeo : ideo tu solus verus, et summus Dominus meus es; et quia ego hoc cognosco et confiteor, ideo in te solo spero et confido. Haec verba Propheta scripsit in persona Christi pro eo tempore, quo Christus non solum homo erat, sed etiam passioni et morti obnoxius. Quamvis enim in Christo homine et passibili non fuerit spes, quae est virtus theologica, et respiciat beatitudinem animae, ut S. Thomas docet III part. *Quaest.* VII, art. 4, fuit tamen spes ut significat fiduciam, et expectationem gloriae corporis, et aliorum, quae nondam habebat : et de hac spe loquitur David in Psalmis.

2. SANCTIS, QUI IN TERRA SUNT EIUS, MIRIFICAVIT OMNES VOLUNTATES MEAS IN EIS.

In graeco legitur sic : *Sanctis, qui sunt in terra ejus, mirificavit Dominus omnes voluntates suas in eis*. Itaque dissentiunt graecus et latinus in illa voce *meas et suas*. Nam additio illa vocabuli, *Dominus*, non mutat sensum. In hebraeo legitur ad verbum sic : *Sanctis qui in terra ipsi, et magnificis omnis voluntas mea in eis*. Quod ad graecum attinet, S. Augustinus in epist. 39 ad Paulinum, *Quaest.* 29, dicit codices electiores habere *meas*, quamvis alii habeant *suas*. Itaque probabile est in graeco vitio librario irrepisse mendum, praesertim cum in hebraico etiam habetur *meas*. Idem quoque Augustinus dicit, non esse dissonantiam alienius momenti, cum opera Patris, et Filii, et Spiritus Sancti sint indivisa. Hebraeus autem codex cum ait : *Qui in terra ipsi*, non differt a nostro codice, nisi quod omittit pronomen *ejus*. Cum autem dicit : *Et magnificis*, sciendum est וְיִסְדֵּךְ *eadem* reddi videri omnino corruptam. Est enim nomen numeri multitudinis, in regimine, id est regens aliud nomen casus genitivi hebraei : siquidem aliter formant nomen absolute positum, et aliter nomen regens post se aliud nomen casus genitivi : hic autem non sequitur aliud nomen, quod regatur ab isto, *magnificis*; praeterea si Septuaginta legissent וְיִסְדֵּךְ *eadem*, non potissent vertere *mirificavit*, nisi imperitissimi fuissent. Itaque existimo eos legissa *heedit voluntas mea in eis*, non habent difficultatem, quia cum Hebraei non declinent nomina per casus, verti debent vocabula secundum exigentiam verborum. Recte igitur verti potest hic locus : *Sanctis qui sunt in terra, mirificavit omnem voluntatem meam in eis*, atque ita in concordiam rediguntur omnes lectiones. Sententia autem haec esse videtur : Quia

Deus bonorum meorum non eget, ideo benefacere studeo electis ejus; cujus meae bonae voluntatis ipse Deus mihi testis est, qui Sanctis, qui sunt in terra ejus, id est Sanctis, et electis suis qui sunt in terra ejus, mirificavit, id est mirabiles reddidit omnes voluntates meas in eis, id est omnem benevolentiam meam omnique studia mea erga illos. Dicitur autem Deus mirabilem reddidisse benevolentiam Christi erga electos, declarando illam tum per Prophetas, et per varias figuras Testamenti veteris, tum etiam per miracula ipsius Christi et Apostolorum; mirabilis vero fuit Christi benevolentia erga electos, cum pro illis animam suam ponere voluerit.

3. MULTIPPLICATE SUNT INFIRMITATES EORUM, POSTEA ACCELERAVERUNT.

In hebraeo habetur יָבוּר יָבוּר *irbu* in futuro, *multiplicabuntur*, sed accipitur futurum pro praeterito. Illud etiam, *postea*, vertitur communiter ex hebraeo, *attenuans*; sed Septuaginta non legerunt אָחַר *acher*, *alienum*, sed אָחַר *achar*, quod significat, *postea*. Explicatur hoc loco effectus benevolentiae Christi in electos, qui antea debiles erant ob vulnera gravissima peccatorum, ita ut ambulare non possent, et postea sanati per gratiam currere ceperunt viam mandatorum Dei : « Multiplicate sunt, inquit, infirmitates eorum, » id est egritudines, ac morbi spirituales; unde Apostolus ad Rom. v : « Cum adhuc infirmi essemus, Christus pro nobis mortuus est; » et paulo post explicans infirmitates : « Cum, inquit, peccatores essemus. » Ex hebraeo יָבוּר *hatsottham* multi vertunt *idola*; sed vox hebraea propria significat *infirmitatem et dolorem*; et per figuram accipitur pro *idolis*, vel quia idola infirma sunt, et nullius potentiae; vel quia peccatores, ac per hoc infirmos homines faciunt. « Postea acceleraverunt, » id est, antea infirmissimi erant multiplicatis peccatis usque ad summum, sed postea sanati per gratiam fortes effecti sunt, et ideo exsultaverunt ad currendam viam. Id apparuit in principio Ecclesiae, quando conversi homines ab idololatRIA, ad martyria festinabant.

4. NON CONGREGABO CONVENTICULA EORUM DE SANGUINIBUS, NEC MEMOR ERO NOMINUM EORUM PER LABIA MEA.

Ex hebraeo vertunt communiter : *Non libabo libamina eorum de sanguine*, et verbum נַסַּח *nasac* significat *libare et judicare*; sed significat etiam *tegere et operire*; et quia quae videntur congregantur, ut legi possunt, creditur est idem verbum significare etiam *congregare*; sententia vero est eadem, nam quia ad sacrificia celebranda caetus congregari solent, ideo perinde est, si utatur : *Non libabo libamina eorum de sanguine*, id est non placebit mihi sacrificia eorum, quae sanguinis effusione constant; et : *Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus*, id est non pla-

me examinasti, et non est inventa in me iniquitas.

4. Ut non loquatur os meum opera hominum: propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.

5. Perfice gressus meos in semitis tuis: ut non moveantur vestigia mea.

6. Ego clamavi, quoniam exaudisti me, Deus: inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba mea.

7. Misericordia tua, qui salvos facis sperantes in te.

8. A resistentibus dexteræ tuæ custodi me, ut pupillam oculi.

Sub umbra alarum tuarum protege me, 9. a facie impiorum, qui me afflixerunt.

Inimici mei animam meam circumdederunt.

10. Adipem suum concluderunt: os eorum locutum est superbiam.

11. Projicientes me nunc circumdederunt me: oculos suos statuerunt declinare in terram.

12. Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam: et sicut catulus leonis habitans in abditis.

13. Exsurge, Domine, præveni eum, et supplantam eum: eripe animam meam ab impio, frameam tuam 14. ab inimicis manus tuæ.

Domine, a paucis de terra divide eos in vita eorum; de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.

Saturati sunt filii: et dimiserunt reliquias suas parvulis suis.

15. Ego autem in justitia apparebo conspectui tuo: satiabor, cum apparuerit gloria tua.

Argumentum. — Eorum sententia mihi probatur, qui carmen hoc a Davide eo tempore putant compositum esse, quomodo Saulis aulicorumque insidiis undique obsessus, salutem et vitæ fugam consulere cœtus esset, ut itaque septimo Stropha: tres. Vers. 1-5, succurre, o Jova, sincerò tuo cultori; vers. 6-11, defende me ab inimicis infestissimis, implacabilibus, fastuosis, insidiosis; vers. 12-15, ab hominibus ad voluptatem omnia referentibus, bonisque omnibus affluentibus, ut ipse ego faciem tuam videam, et facie tua satior.

Audi, Jova, justitiam,
attende clamorem meum, ausculta precem meam
non fraudulentis labiis fusam.

2. A facie tua (abs te) iudicium meum exeat,
oculi tui respiciant rectum.

3. Explorasti cor meum, visitasti (illud) noctu;
igne me examinasti: non invenisti (quicquam scoriæ);
cogitare meum non præterit os meum.

me, et non invenisti: cogitatio mea utinam transisset os meum.

In opere Adami, in verbo abiorum tuorum ego observavi vias [h. semitas] latronis.

Sustenta gressus meos in callibus tuis, et non labantur [al. labentur] vestigia mea.

Ego invocavi te, quia exaudies me, Deus; inclina aurem tuam mihi, audi eloquium meum. Mirabiles fac misericordias tuas, salvator sperantium, a resistentibus dexteræ tuæ.

Custodi me quasi pupillam [h. filiam] intus oculi:

In umbra alarum tuarum protege me, a facie impiorum vastantium me.

Inimici mei animam meam circumdederunt.

Adipe suo concluderunt: et ore locuti sunt superbe.

Incedentes adversum me nunc circumdederunt me; oculos suos posuerunt declinare in terram.

Similitudo ejus quasi leonis desiderantis prædam, et quasi catuli sedentis in absconditis.

Surge, Domine, præveni faciem ejus, incurva eum: salva animam meam ab impio, qui est gladius tuus.

A viris manus tuæ, Domine, qui mortui sunt in profundo, quorum pars in vita, et quorum de absconditis tuis replesti ventrem. Qui satiabantur in filiis, et dimittent reliquias suas parvulis eorum.

Ego in justitia videbo faciem tuam: implebor [h. satiabor], cum evigilavero, similitudine tua.

4. Ad opera hominum (vulgi) quod attinet, verbo labiorum tuorum ego observavi vias violenti (ut eas devitarem).

5. Inhæserunt gressus mei orbitis (viis) tuis, non vacillarunt gressus mei.

6. Ego invoco te, nam exaudis me, Deus; inclina aurem tuam mihi, audi sermonem meum.

7. Insignes redde misericordias tuas, qui salvas confidentes tibi ab adversariis dextera tua.

8. Custodi me sicut pupillam, filiam oculi; in umbra alarum tuarum occultes me,

9. A facie improborum qui vastant me, hostium capitalium qui circumdant me.

10. Pingue cor suum occluserunt; ore suo loquuntur cum fastu.

11. Quoad gressus nostros nunc circumdant me; oculos suos dirigunt ad deiciendum (nos) in terra.

12. Similitudo ejus est sicut leo, qui appetit discerpere, et sicut leunculus sedens in occultis.

13. Surge, Jova, anteverte faciem ejus, prosterne eum; libera animam meam ab improbo gladio tuo.

14. Ab hominibus manu tua, o Jova, ab hominibus mundanis; portio eorum est in vita præsentis,

et thesauro tuo (rerum abundantia) imple ventrem eorum; satiantur filii,

et relinquunt abundantiam suam parvulis suis

15. Ego vero in justitia videbo faciem tuam; satiabor in evigilando imagine tua.

NOTE.

Vers. 1. *Justitiam*, pro me clamantem, ait Grævier; Maurer: Me, qui sum justus; Hengstenberg vertit, *Jova*, qui es summa *justitia*. — Vers. 2. Maurer, *exit, respicit*: ita et Ewaldus. — Vers. 3. *Noctu*, quo tempore iis quisque maxime indulget, ad quæ fertur ejus animus; nisi quis malit hanc allegoriam ex more hominum mutatam, qui eos, quorum secreta noscere cupiunt, nocte inopinatos, et omnium securos obrunt. *Præterit*, etc.; sensus: Non soleo aliud cogitare, aliud loqui. Alii eod. sensu: *Cogitavi* aliquid, et id non præterit os meum. Ewaldus aliter necit, non invenis me quicquam mali cogitantem (712 enim plerumque sensu malo usurpatur), nec quod transgrediat os meum. — Vers. 4. *Hominum*, quorum sensus et cogitatio in malum prona sunt, Gen. vii, 21: cf. Ose. vi, 10, Job. xxxi, 33. — Vers. 7. *Insignes redde*, gall. *signale*. Alii, *discerne justos tuos*. Junge *dextera tua cum siveos*. Ewa dus post Septuag. et Vulg., *resistentibus dextera tua*: non male. — Vers. 8. *Pupillam*, proprie *hemunculum*. Arabes vult *iscen* significari *ingrediamem*, conferique Prov. vii, 9; xv, 20. *Filiam oculi*, ita quoque Arabes dicunt pupillam, cum, quicquid tanquam minus ad aliud refertur et pertinet, *filium* aut *stia* dicatur. — Vers. 9. *Capitalium*, proprie *in animam*, vitam. Maurer, qui *cum impetu*, i. e. ferociter, quod Euripidi est *πρός*; *ἔμπεδος πῶς*. — Vers. 10. Proprie, *pinguedinem*, id est *adipem* sua viscera, adeo ut nullam sentiant *miseriordiam*. Cf. Deut. xxxii, 15; Job. xv, 27. Adeps hominum carnalium et insensibilium symbolum est. — Vers. 11. Sensus: Quo me cumque vorto cum amicis, ab impiis me video circumdatum. Alii, *inclinando in terram*, corpore ad terram inclinato, ut solent insidiatore: ita post Vulgat. Maurer. — Vers. 13. *Anteverte impetus ejus te eorum ipso sisteus. Libera... gladio tuo*. — Vers. 14. *Junge manus tua cum libera. Mundanis*, rerum

terrenarum, vanarum amandibus. *Portio*, etc. Felicitas eorum est in vitae hujus delictis. *Filiis*: Maurer filii eorum, et hi relinquunt... — Vers. 15. *In justitia*, propter meam justitiam. *Videbo*, imagine sumpta a regibus, qui is tantum quibus favent, sui dant copiam. *In veigilando*. Hinc Hengstenberg hoc carmen pro serotina oratione habet. At haec verba melius cum SS. Patribus Schegg intelligit de expurgando et somno mortis.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM

Oratio David.

Hic Psalmus, ut ipso titulo indicat, est oratio justi persecutum in justo patientis, qua precatur a Deo liberationem; dicit autem argumenta, primum ab innocentia secundum a justitia Dei, tertium a misericordia ejusdem, quartum a malitia impiorum justos persequentium.

EXPLICATIO PSALMI.

1. EXAUDI, DOMINE, JUSTITIAM MEAM: INTEDE DEPRECATIONEM MEAM.

2. AURIBUS PERCIPE ORATIONEM MEAM, NON IN LABIIS DOLIOSIS.

Hi duo versiculi conjunguntur in unum apud Hebræos; sed apud Græcos et Latinos distincti sunt. Res est parvi momenti, neque sententiam mutat. Primum igitur orat exaudiri justitiam suam: nam apud justum iudicem magis elamat causa, quam persona. Addit deinde, ac postulat attendi etiam ad precepcionem suam, quia Deus non solum justitiam, sed etiam justos diligit, et ut S. Jacobus ait cap. v, 16: « Multum valet oratio justi. » Postremo conjungit utrumque, justitiam et deprecationem, cum ait: « Auribus percipe orationem meam, non in labiis doliosis, » hoc est orationem meam, que non prodit ex labiis doliosis, sed in justitia nititur. Itaque sensus est: Moveat te, Domine, justitia, moveat deprecatio; moveat justus deprecatio.

3. DE VULTU TUO JUDICIUM MEUM PRODEAT: OCULI TUI VIDEANT ÆQUITATES.

Alterum argumentum petit a justitia Dei, quasi dicat: Te appello, Domine, a te iudicari volo, qui es Judex justissimus. « De vultu tuo, » id est ab ore tuo iudicium meum prodeat, id est sententia pronuntiabitur. « Oculi tui videant æquitates, » id est, noli claudere oculos, et dissimulare calumnias impiorum, sed aperiri oculos, et considera quid justitia exigat. Nam, ut alius memi, non ponitur hoc loco æquitas pro epicheia, sed pro ipsa vera justitia, ut sonant vocabula hebraea et græca. In græco habetur: *Oculi mei videant æquitatem*, et sic legit S. Augustinus, et exponit de iudicio hominis justus, non de iudicio Dei, ut sensus sit: De vultu tuo iudicium meum prodeat, id est, illumina mentem meam, ut justo iudicem,

« oculi mei videant æquitates, » id est, mens mea non aberrat in iudicando. Sed si debeat convenire sententia græci codicis cum lectione hebraica et latina, hic debet esse sensus: Oculi mei videant æquitates, quas tu videlicet exerces, id est, videant justa iudicia tua. Et sane lectio, que habet *oculi tui*, magis coheret cum superioribus, et eandem approbat S. Hieronymus in epist. ad Suidam et Fretellam.

4. PROBASTI COR MEUM, ET VISITASTI NOCTE: IGNE ME EXAMINASTI, ET NON EST INVENTA IN ME INIQUITAS.

Reddit causam cur velit iudicari a Deo, quia videlicet ipse solus scrutatur corda, et perfecte novit innocentiam servorum suorum. « Probasti, inquit, cor meum, » id est, tentasti qualis sim intus, ubi nemo videt præter te, experimentum de mea sinceritate fecisti. Quomodo autem id fecerit declarat, dicens: « Visitasti nocte, et igne me examinasti. » Nam duo sunt tempora, quibus apparet quid sit in corde, occasio occulte agendi, et tempus tribulationis. Multi enim intus mali, exterius boni, si occasionem habeant peccandi in occulto, ubi nullum sit periculum, ne detegantur, tunc malitia se prodat. Sic etiam tempore prosperitatis non discernuntur mali a bonis; sed cum ignis persecutionis advenit, tunc aurum lucebit, et palea fumabit. De primo tempore dicit: « Visitasti nocte, » id est cum in occulto occasiones peccandi habui. De secundo vero: « Igne me examinasti, » id est ardente tribulatione. « Et non est inventa in me iniquitas; » ad verbum sic legitur: *Non invenisti, cogitasti, non transibit os meum*. Que verba nullum sensum facere videntur. Sciendum igitur est Septuaginta Interpretes non legisse *zannothi*, quod significat *cogitasti*; sed *zannathi*, mutatis tantum punctis, id est *iniquitatem meam*, et conjunxerunt hoc nomen

cum superiore verbo, et ideo reddiderunt: *Non est inventa in me iniquitas, quod est idem cum eo: Non invenisti iniquitatem meam, ut ad verbum est in hebræo*. Sequentia verba, nimirum *non transibit os meum*, conjunxerunt Septuaginta Interpretes cum verbis sequentibus, in *opera hominum*, et verterunt, ut *non loquatur os meum opera hominum*. Idem enim est: *Non transibit os meum in opera hominum, et: Non loquatur os meum opera hominum*.

5. UT NON LOQUATUR OS MEUM OPERA HOMINUM: PROPRIÆ VERBA LABIORUM TUORUM EGO CUSTODIVI VIAS DURAS.

Ostendit unde factum sit, ut Deus non invenit in eo iniquitatem; et dicit ex eo factum esse, quia custodierit vias duras justitiae propter præcepta Dei, non ad aliquam spem humanam. Nam qui ob spem humanam custodit viam justitiae, exterius id facit, ubi homines vident, ac per hoc invenitur in eis lateus iniquitas; qui vero propter Dei mandatum viam justitiae non deserunt, id faciunt exterius et interius, atque ideo nulla in eis iniquitas invenitur. Alii igitur: « Ego custodivi vias duras, » id est, permansi in via justitiae, quamvis aspera et dura, neque me ulla tribulatio ab ea via declinare fecit. Permansi autem in hac via propter verba laborum tuorum, » id est propter mandata tua, sive propter promissiones et vias tuas. « Ut non loquatur os meum opera hominum, » id est, ut non cogar implorare humanam opem, neque ab spe humana pendeam, neque laudem opera hominum. In hebræo, pro eo quod nos legitimus *vias duras*, habetur, *vias דרור*, id est *latronis*, seu *dissipatoris*: sed mutatis punctis, illud, *paris*, potest legi *perets*, id est *raptura*, sive *fractura*; et sensus erit: Custodivi vias præruptas, ac per hoc periculosas et duras.

6. PERFICE GRESSUS MEOS IN SEMITIS TUIS: UT NON MOVEANTUR VESTIGIA MEA.

Agnoscent non suis viribus, sed auxilio Dei se permansisse in angusta semita justitiae, rogat Deum, ut confirmet hoc beneficium: « Perfice gressus meos in semitis tuis, » id est, confirma et stabili gressus meos in hac via tua, ne forte declinent ab ea, si tuo adjutorio distituerint. In hebræo ad verbum est: *Sustenta gressus meos, ne labantur vestigia mea*; ubi declaratur id ipsum per similitudinem ductam a via lubrica. Itaque perfice gressus, significat, sustenta et stabili; et ne moveantur vestigia mea, significat, ne labantur ob viam lubricitatem. Vere enim infirmis carnis, et illecebra mundi faciunt viam vite humane valde lubricam, et multi labuntur in ea.

7. EGO CLAMAVI, QUONIAM EXAUDISTI ME, DEUS: INCLINA AUREM TUAM MIHI, ET EXAUDI VERBA MEA.

Exposito argumento ab innocentia sua, et a

justitia Dei, iterum repetit orationem initio Psalmi propositam, que est quasi conclusio, que colligitur ex duobus illis argumentis. Sententia igitur hæc est: « Ego clamavi, » ad te, Domine, « quoniam exaudisti me, » id est, cum fiducia clamavi, quoniam semper alias exaudisti me. Et ideo pro solita benignitate, que etiam « inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba mea. »

8. MIRIFICA MISERICORDIAS TUAS, QUI SALVUS FACIS SPERANTES IN TE.

Hoc est argumentum tertium, quod sumitur a misericordia Dei; quasi dicat: Expositi innocentiam meam, appellavi justitiam tuam; invoco nunc misericordiam, quoniam, etsi me innocentem existimem a crimine, ob quod tribulationem patior, tamen multa sunt alia fortasse peccata mea, ob que juste puniri possem. « Mirifica ergo misericordias tuas, » id est, ita manifeste misericordias tuas exerce in me liberando, ut omnes mirentur. Tuum est enim salvos facere omnes, qui in tua misericordia spem suam repositam habent.

9. A RESISTENTIBUS DEXTERÆ TUE CUSTODI ME, UT PUPILLAM OCULI.

In hebræo conjunguntur cum superiore versiculo illa verba, *a resistantibus dextera tua*, ut sensus sit: Qui salvos facis a resistantibus dextera tua eos qui sperant in te. Sed coheret etiam optime cum verbis sequentibus in hunc modum: *Custodi me, ut pupillam oculi*, id est maxima diligentia; *a resistantibus dextera tua*, id est ab impiis hominibus, qui resistunt dextera tue, vel ledendo quos tu protegis, vel non ambulando quo tu dicis. Neque hoc est contrarium ei quod legitimus in lib. *Ester*, cap. xiii, 9: « Non est qui possit tue resistere voluntati. » Nam illud intelligitur de voluntate beneplaciti, que semper impletur: hoc autem de voluntate signi, que non semper impletur, quia Deus permittit impiis multa facere contra leges a se positas; sed eos postea punit, ut merentur. Idcirco S. Petrus hortatur, dicens: « Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis, » I Petr. v, 6. Similitudo illa, « ut pupillam oculi, » aptissima est, quoniam pupilla res est simul pretiosissima et infirmissima, et ideo diligentissime custodiri solet, et ab ipsa natura munita est, tum variis tunicis, tum etiam palpebris, et pilorum vallo.

10. SUB UMBRA ALARUM TUARUM PROTEGE ME A FACIE IMPIORUM, QUI ME AFFLIXERUNT.

Idipsum repetit alia similitudine. Sicut enim pulli teguntur alis gallinae, et eo modo obumbrantur, et securi delitescunt, ut ledi non possint a milvis: sic optat justus protegi divino auxilio a persecutoribus suis. Illud, *a facie impiorum*, significare potest, a conspectu impiorum:

ne siquidem dum pullos tegunt, faciunt ne videantur a milvis. Item, a morsu impiorum, sive ab ira impiorum: nam et dentes in facie sunt, et ira in facie demonstratur. Illud, *qui me afflicerunt*, significat justum jam expertum esse morsu impiorum, et ideo protectionem querere, ne si saepius mordeatur, tandem consumatur. Familiaris est haec similitudo divinae Scripturae, *Psalm. LXII, 8*: « In velamento, inquit, alarum tuarum sperabo; » et rursus, *Psalm. xc, 4*: « Scapulis suis umbrabit tibi, et sub pennis ejus sperabis; » et ipse Dominus in Evangelio: « Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, et noluit? » *Matth. XIII, 37*.

11. INIMICI ME ANIMAM MEAM CIRCUMDEDERUNT, ADIPEM SUUM CONCLUSERUNT: OS EORUM LOCUTUM EST SUPERBIAM.

Est hoc argumentum postremum, quod sumitur a malitia inimicorum: « Inimici mei, inquit, animam meam circumdederunt, » id est, vitam meam, sive me ipsum undique premunt; « adipe suum concluserunt, » id est, nulla misericordia moventur, etiamsi me videant ad extrema deductum; « os eorum locutum est superbiam, » id est, non solum non miserentur, sed etiam insultant arroganter. Porro adipem concludere, significat viscera claudere, ac per hoc non misereri, juxta illud S. Joannis: « Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et cluserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? » *I Joan. III, 17*. Quia vero viscera claudi solent, cum adeps crescit, ideo maluit Propheta dicere: « Adipem suum concluserunt, » quam viscera cluserunt, ut simul indicaret causam, unde viscera clauduntur, quae est multiplicatio adipis, id est opulentiae temporalis. Sicut enim adeps naturalis claudit viscera carnalia: ita multiplicatio opum facit superbe sapere, et contemnere proximos, et claudit viscera spiritualia.

12. PROJICIENTES ME NUNC CIRCUMDEDERUNT ME: OCULOS SUOS STATUERUNT DECLINARE IN TERRAM.

Pergit narrare nequitiam inimicorum, et ait eos modo unam viam aggredi, modo contrariam, sic tamen ut semper noceant. « Projicientes me nunc circumdederunt me, » id est, antea projicientes a suo consortio, nunc circumdederunt me. In graeco sensus est clarior, quia illud, *projicientes*, est temporis praeteriti, *ἐκείνην*, et significat, cum projicissent me a suo consortio, ne fruerer communibus bonis, nunc iterum querunt me, et circumdant, ut malis afficiant. Hujus autem malitiae ipsorum causa est, quia « statuerunt oculos suos declinare in terram, » id est, firmiter decreverunt non aspicere ad Deum, qui est in caelo, nec timorem ulum Dei admittere; sed solum terram intueri, et ea quae in terra sunt bona sectari. In

hebraeo pro illa voce, *projicientes me*, habetur, *אֲשֵׁרֶנּוּ* *asarenu*, quod aliqui vertunt, *gressu meo*; alii, *incendentes in me*; alii altere Sed Septuaginta Interpretes legisse videntur, *דורִישֵׁנּוּ* *horisenu*, quod significat, *expulerunt me*: et non enim littere fere eadem, sed transpositae.

13. SUSCEPERUNT ME SICUT LEO PARATUS AD PREDAM, ET SICUT CATULUS LEONIS HABITANS IN ABDITIS.

Non solum, inquit, circumdederunt me, sed crudelissime in me saevierunt: « Susceperunt enim me, » ea aviditate et sevitia, qua « leo paratus ad praedam, » suscipit occurrentem sibi ovicolam. Dicitur autem leo paratus ad praedam, is qui famelicus, et in praedam inlentus est. Idem repetit per verba sequentia: « Et sicut catulus leonis habitans in abditis, » id est, sicut leonis catulus latens in insidiis suscipit praedam sibi occurrentem. In hebraeo pro *susceperunt me*, habetur *דִּמְיוֹנִי* *dimiono*, similitudo ejus, videlicet impii, quasi leonis desiderantis praedam. Ceterum Septuaginta legerunt paulo aliter, ut legi potest vox illa, si removeantur puncta, nimirum videntur legisse *דְּמַנְיִי* *demanii*, ab eodem verbo *dama*, quod non solum *similem esse*, sed etiam *succidere* significat. Itaque intellexerunt hic significari, *יְמַדְּוֹנִי*, *succiderunt me*, sicut leo succidere solet praedam oblatam; sed pro *succiderunt*, maleverunt vertere *susceperunt*, nimirum ad succidendam, quia non succiderunt reipsa, sed tantum voto: non enim Deus permisit ut reipsa succiderent, ut ex sequenti versiculo perspicuum est.

14. EXURGE, DOMINE, PREVENI EUM, ET SUPPLANTA EUM: ERIPERE ANIMAM MEAM AB IMPIO, FRAMEAM TUAM AB INIMICIS MANUS TUAE.

Explicata malitia persequentium rogat Deum, ut adsit, et liberet ipse, qui solus potest: « Exurge, Domine, » non amplius differas auxilium; « preveni eum, » id est impium, qui instat leonis me rapuit ad devorandum; preveni tentus ejus, ne eos in me infigat, et occidat. Et vere solus Deus prevenire potest actionem cujuslibet causae etiam velocissime agentis, sicut prevenit tentus leonum, ne loderent Danielem inter ipsos famelicos jacentem; et sicut prevenit impetum ignis, ne combureret tres pueros in fornacem projectos: ex quo magna consolatio oritur justis, qui sciunt eam esse Dei sui potentiam, ut securos eos prestare possit inter dentes leonum et inter flammam ignis ardentis. « Supplanta eum, » id est decipe eum, mirabili providentia tua efficiendo, ut dum putat se dentes infigere in carnem justis, in carnem propriam. « Eripe animam meam ab impio, » id est, ne sinas me occidi ab impio saeviente more leonis, sed libera, et salva me. « Frameam tuam ab inimicis manus tuae. » In hebraeo post *frameam tuam* finitur versiculus, et deinde inci-

pit alius versus; et quia Hebraei non declinant nomina per casus, potest sic verti ea sententia: *Eripe animam meam ab impio, framea tua*, id est, ut vertit S. Hieronymus, *ab impio qui est framea tua*; vel, ut alii volunt, *eripe animam meam ab impio framea tua*, id est, per frameam tuam; sed versionem Septuaginta, et editionem Vulgatam sequendo, sensus erit: Eripe animam meam ab impio. ac, ut hoc facias, eripe frameam tuam, id est, ab his qui ea non bene utantur, qui sunt inimici manus tuae, ac per hoc non sequuntur directionem manus tuae, sed contra eam abutuntur potestate a te illis concessa: « Omnis enim potestas a Deo est; » sive, ut Apostolus loquitur: « Non est potestas nisi a Deo, » *Rom. XIII*. In hebraeo pro *inimicis manus tuae*, habetur, *a viris manus tuae*, sive, *a mortuis manus tuae*; nam vox hebraea *מְתוּתִים* *metim* et viros et mortuos significat. Septuaginta Interpretes intellexerunt significari mortuos, et vertentur, *אֲנִי מְתוּתִים הָיִיתִי* *ab inimicis manus tuae*; quoniam inimici manus Domini, id est, qui nolunt sequi directionem manus Domini, mortui sunt manus Domini, quomodo omnes peccatores dicuntur mortui Deo, et inimici Dei; vertentur autem potius *inimici*, quam *mortui*, quia id est multo clarius.

15. DOMINE, A PAUCIS DE TERRA DIVIDE EOS IN VITA EORUM: DE ABSCONDITIS TUIS ADIMPLETUS EST VENTER EORUM.

Imprecatio est prophetica, id est praedictio per modum imprecationis; praedicit enim futurum, ut dividantur impii a justis, et impiis quidem sola temporalia tribuantur, justis vero etiam aeterna. « Domine, a paucis de terra divide eos, » id est separa multitudinem impiorum a posillo grege tuo. In hebraeo est eadem vox *מְתוּתִים* *metim*, quae in fine versiculi superioris. David enim sicut inimicos Dei vocaverat mortuos Dei, ita tunc amicos Dei vocat mortuos saeculo, sive terrae; vox enim *חַדָּל* *chedel* significat *terram, mundum, sacculum*, et similia. Itaque verti poterat: divide eos a mortuis mundo; sed maleverunt Septuaginta dicere a paucis de terra, quia vere mortui mundo sunt valde pauci, respectu amatorum mundi. Illud, *divide eos*, est in hebraeo, *pars eorum*; sed mutatis punctis eadem voces significant, *divide eos*. Quod saepitur, in vita eorum, posset recte conjungi cum sequentibus, nisi obstaret par-

ticula est, *et de absconditis tuis*, etc., quae particula est in hebraeo et in graeco, et in multis latinis: nec scio cur in editione Vulgata omissa sit. Sensus igitur est, non solum in vita futura, sed etiam in praesenti, quae proprie est vita ipsorum, quam ipsi videlicet solum agnoscent et amant, dividendos a viris justis, qui saeculo mortui sunt. In hoc autem diviso consistit, quod « de absconditis tuis adimpletus est venter eorum, » id est de bonis terrae a Deo creatis et conservatis, et quae veluti de thesauro abscondito singulis annis emanant, adimplet ventrem suum, et hanc partem suam esse dicitur.

16. SATURATI SUNT FILII, ET DIMISERUNT RELIQUIAS SUAS PARVULIS SUIS.

Hoc est, filii abundant, et iis post mortem sua relinquunt bona, quae ipsis supersunt; haec enim censetur a filiis hujus saeculi perfecta felicitas, si et ipsi bonis terrenis circumflant, et filios suos bonorum suorum relinquunt haeredes. Ex graeco S. Augustinus vertit: *Saturati sunt porcum*; sed etiam verti posse dicit: *Saturati sunt filii*. Ratio hujus veritatis in promptu est: nam vox graeca si scribatur per simplex ypsilon, *πῶρ*, significat *porcum*; si scribatur per ypsilon et iota, *πῶρ*, significat *filios*; sed ex hebraeo perspicuum est legendum *filios*, non *porcina*.

17. EGO AUTEM IN JUSTITIA APPAREBO CONSECUTUI TUO, SATIABOR CUM APPARUERIT GLORIA TUA.

In hoc, inquam, diviso consistit, quod illi saturari cupiant in hac vita bonis terrenis; « ego autem, » ut etiam caeteri justis, in hac vita justitiam esuriam; et in alia, gloria et beatitudine satiabor. « In justitia apparebo consecutui tuo, » id est, iuste coram te vivere studebo; « satiabor cum apparuerit gloria tua, » id est, sicut nunc tibi apparebit justitia mea, ita postea mihi apparebit gloria tua, et tunc demum vere satiabor nihil amplius expetens. In hebraeo pro *apparebit gloria tua*, habetur, *cum excitabitur similitudo tua*, et sensus est idem; tunc enim apparebit nobis gloria Domini, quomodo excitabitur in nobis similitudo, de qua scriptum est *I Joan. III, 2*: « Similes ei erimus, quia videbimus eum, sicuti est. (quando enim videbimus eum sicuti est, tunc mus ei similes in gloria; nam et ipse beatus quia seipsum videt. Haec est enim vita. et gloria sempiterna, videre Deum sicuti est.